

MAGYAR IZRAELITA.

Hitfelekezeti érdekü hetilap.

Kiadó: **Leitner M. L.** könyv- és könyomdatulajdonos.

Felelős szerkesztő: **Tencer Pál.**

<p>Előfizetési feltételek: Pesten házhozhordással, vidékre postai szétküldéssel. Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.</p>	<p>Szerkesztői iroda: Deák Ferencz-utca 5-ik szám, 2-ik emelet, hová a kéziratok intézendők.</p>	<p>Megjelenik minden csütörtökön egy egész iven. Hirdetményekért a 30 krnyi bélyegdíjon fölül egy félhasábos petitsor után 3 kr. számítatik.</p>
--	---	--

A képviselőház folyó hó 25-én tartott üléséből.

Andrássy Gyula gr. miniszterelnök: T. ház! Miután az osztályok a jelenleg napirendre kitűzött tárgyakra nézve jelentéseiket már beadták, a tárgyat magát pedig jövő hétfőre méltóztattak napirendre kitűzni, azt gondolom, hogy az osztályok ezalatt nem lesznek elfoglalva, és így azt hittem, hogy azon törvényjavaslatok közül, melyeket a kormány a t. ház elébe terjeszteni ígért, azokat, a melyek már jelenleg elkészültek, rögtön a t. ház elébe terjeszthetem. Ez értelemben van szerencsém a t. ház asztalára két törvényjavaslatot letenni. (Halljuk!) Az első a zsidók polgári és politikai egyenjogóságára vonatkozik, (élénk helyeslés), a második a magyar korona területén lévő vasutak és csatornák telekkönyvezését tárgyalja.

Méltóztassanak elhatározni, hogy mindkét törvényjavaslat itt felolvastatván, kinyomattassék és az osztályok által azonnal tárgyalás alá vétessék. (Helyeslés.)

Deák Ferencz azok kinyomatásának s a ház tagjai közt leendő szétosztásának szüksége mellett nyilatkozik és helyesli, hogy azok tárgyalását az osztályok azonnal foganatba vegyék.

Gajzágó Salamon jegyző olvassa:

Törvényjavaslat az izraeliták egyenjogúságáról, polgári és politikai jogok tekintetében.

1. §. Az országnak izr. lakosai, minden polgári és politikai jogok gyakorlására, az országnak keresztény lakosaival egyenlően képesítetteknek nyilváníthatnak. (Általános élénk helyeslés.)

2. §. Minden ezzel ellenkező törvény, szokás vagy rendelet ezennel megszüntettetik. (Általános élénk tetszés.)

Pest, 1867. évi november 28-án.

(y.) Nem habozunk egy perczig sem, meleg elismerésünket kifejezni a miniszterium iránt a zsidók egyenjogóságáról előterjesztett törvényjavaslata felett.

Nagyban és egészben véve kielégíti ez a zsidók óhajait, és megfelel irányukban a szabadelvűség követelményeinek. A jó szándékról és felvilágosultságról, melylyel a törvényjavaslat szerkesztve és előterjesztve lett, legjobban tanuskodik az, hogy ismételt, illetékes nyilatkozatok ellenére az emancipatio nem hozott kapcsolatba a honosítással.

A törvényjavaslat annyi gyakorlati követke-

ményt involvál azonban, hogy felhíva érezzük magunkat, szövegét tüzetesb tanulmányozás alá venni.

E törvényjavaslat az államban élvezhető individualis jogoknak teljes összeségét nyújtja az egyes zsidóknak, de nincsen a zsidóság egyetemének, vagy hogy úgy mondjuk, a zsidó egyháznak a különböző bevett vallásfelekezetekkel egyenlő állás biztosítva az államban. — Mert ha a bevett vallásfelekezetek tagjai minden polgári s politikai jogot gyakorolhatnak: még nem következik viszont, hogy a polgári s politikai jogok gyakorlására a keresztényekkel egyenlően képesített zsidók összességökben oly vallásfelekezetnek ismertessenek el, mely mint ilyen péld. az 1848. XX. t. cz. több rendbeli kedvezményeit magának is igényelhetné, és mely egyházi autonómiájára nézve törvényes alappal dicsekedhetnek.

Pedig mindez igen közel fekvő érdeket érint. — Az 1848. XX. t. cz. jelentőségét már kifejtettük korábbi cikkekünkben, és itt ismételve hozzáteszszük, hogy a magyar közjog mai állása s a törvényhozás eddigi nyomai azt igényelnék, hogy mindaddig, míg a bevett vallásfelekezetek intézménye eltörölve nincsen, és a különböző vallásfelekezeteknek egymáshoz és az államhoz való viszonya rendezve nem lesz, — a mi pedig, ha ma nyujtatnék is be erről a törvényjavaslat, nem fog egy könnyen törvény erejére emelkedni — mindaddig, mondjuk, kívánatos lenne, hogy a zsidóknak egyetemessége is államilag elismertetnék.

E nélkül a zsidóság nem bir törvényes alappal, a melyen vallás egyetemé megalakulhatna és törvényes összképviselő hiányában nem lehetne hivatva saját kezelése alá követelni p. o. a zsidóiskolai pénzalapot, a mi pedig, hogy a zsidók rendelkezésére bocsátandó, kétségbe nem vonatik.

Meglehet, hogy a kormány a zsidók egyetemes községének megalakulását idevágó törvény nélkül kezébe veendi, és hogy az egyenjogositott zsidóknak módot nyujtand arra, hogy autonómiájoknak alapját megvessék és összképviselőket megalkossák.

Ha a kormánynak ez a szándéka, a mint erre nézve ígéretet is birunk a cultusminiszter urtól, és ha a kormány a zsidó vallás recipiáltatását azért nem javasolta, mert az emancipatio ezen alakja szabadelvűség tekintetéből korszerűtlen, de talán a felsőházban is nehézségeket okozhatott volna: akkor teljes méltánnyal fogadjuk a törvényjavaslatnak ekként történt megállapítását és nyugodtan elvárjuk azon törvényezik létrejöttét, melyben valamennyi egyháznak egymáshoz és az államhoz való viszonya rendeztetni fog.

Önkényt foly mindezekből, hogy mi nem ismerhetjük el helyesnek Tiszza Kálmán ur azon felfogását, hogy ezen törvényjavaslat által „hazánkban a törvényesen bevett vallások száma egygyel szaporodik“. E törvény nem recipiál vallást, hanem a Mózes-valláson levő egyeseknek ad jogokat, és a mi teendő a zsidók egyetemességére nézve hátra van, azt, reméljük, a miniszterium mielőbb meg fogja indítani a zsidócongressus egybehívásával.

A „Hon“ban Tiszza Kálmán e törvényjavaslatra vonatkozólag következőleg nyilatkozik:

„A miniszterelnök benyújtotta ma a képviselőházhoz mózesvallásu hazánkfiaiainak polgári és politikai egyenjogúsága iránt a törvényjavaslatot.

Régen vártuk, sürgettük, hogy azon, a kor szabadelvűségével s az igazsággal meg nem férő törvények, melyek eddig e jogegyenlőséget irányukban megtagadták, eltörültsenek; és mégis, midőn most ezt a miniszterium is javasolja, nem lehet teljes sem örömünk, sem helyeslésünk.

Nem lehet, mert nem az volt óhajításunk, hogy egy külön emancipationalis törvény alkottassék, mi által csak azt érzük el, hogy hazánkban a törvényesen bevett vallások száma egygyel szaporodik; de az: hogy mondjon ki az országgyűlés egy nagy, egy szent elvet, hogy mondja ki azt, hogy a polgári és politikai jogokra nézve senkinek vallásos meggyőződése, hite különbséget nem tesz, hogy a tekintetben minden hitfelekezet egyforma.

Valóban sajnálnunk kell, hogy a miniszterium, midőn igazságos akart lenni mózeshitű hazánkfiai irányában, ezt nem az ő reájok nézve is legméltányosabb uton, a vallás egyenlőségi nagy elv alkalmazása, hanem egy csupán felekezetükre vonatkozó külön törvény által akarta elérni.

Tiszta szívből örülünk annak, hogy most már mózeshitű hazánkfiaiainak polgári és politikai jogegyenlősége minden kétségen felül a legrövidebb idő alatt törvény által kimondva lesz, de igen kellene fájlalnunk, ha ez csakugyan egy ily, a kénytelenség színében feltűnő szűkkeblű intézkedés, és nem egy szabad szellemű nagy elv törvénybe ígátása utján történnék.

Biztosan reméljük is, hogy a képviselőház ezt nem fogja megengedni, sőt talán a miniszterium is belátandja tévedését s egyszer mindenkorra ki fogjuk törvénykönyvünkben mondani, hogy senkinek vallása miatt hazánkban polgári és politikai jogai soha kétségbe nem vonhatnák.

A félhivatalos „Esti Lap“ a Pester Lloyd után a következőt írja: „A kifogás, melyet a baloldal tesz, semmi, vagy legalább igen csekély jelentőséggel bír. Tudunkra nem létez a hazában oly vallásfelekezet, melynek tagjai a polgári és politikai teljes egyenjogúságot ne élveznék. Csak az izraeliták képeztek kivételt, habár nagy számmal vannak, s az állam által elrendelt terheket ők is viselik. A közvélemény mindinkább hangosabban követelte ezen igazságtalanság megszüntetését, s itt egy régi adósság lerovása forgott szóban. Magyarország, mint jogtisztelő állam, többé nem maradhatott el más polgárosodott nemzetektől. Ezen indok ösztönözte a kormányt egyenesen a kérdés lényegét ragadni meg, s indítványozta az emancipációt oly világos szavakban, hogy ahhoz semmi kétség sem férhet. A törvénynek ily alakban leendő létrejötté egyszermind a legbiztosabb is, mert nem kell félnünk, hogy más kérdések hozzákapcsolásával az egészet koczkatatjuk. Az általános elvek kiemelése ajánlatos ugyan, de nem szabad azokra oly súlyt fektetni, hogy miattok a gyakorlatban hátrányokat szenvedjünk. Ha egyszer a zsidók emancipációja törvénynyé vált, a legjelentékenyebb lépés történt meg az általános vallási egyenlőség behozatala felé, s így meg van nyerve a jogtér, melyen más netán a hazában elterjedendő vallásfelekezetek is jogaitak fellálhatják.

A „Magyarország“ írja:

Gr. Andrássy Gyula miniszterelnök ma a képviselőház asztalára tette a magyar mózesvallásuak egyenjogúsítását illető törvényjavaslatot. A ház mind a miniszterelnök előterjesztését, mind a felolvasott törvényjavaslatot helyeslő felkiáltásokkal fogadta.

A törvényjavaslat két pontból áll. Az első pont a mózesvallásuakra is kiterjeszti az ország keresztény lakosai által élvezett minden politikai és polgári jog élvezetét. A második pont megszüntet az e törvényvel ellenkező minden törvényt, szokást és rendeletet.

A törvényjavaslat a lehető legrövidebb idő alatt törvénynyé fog emeltetni. Nem fog az ellen a törvényhozás egyik házában is egy szó sem emelkedni.

Mindenki érzi, tudja azt, tartozzék bár a politikai pártok bármelyikéhez, hogy a törvény, mely megszünteti a politikai és polgári jogok élvezhetésének azon feltételét, hogy a haza gyermekének a recipiált vallások egyike vagy másikához kell tartoznia, csak az igazság követelését teljesíti, az emberi jogoknak nyújt elégtételt, s azon anomáliát szünteti meg, mely demokratikus alapra fektetett új alkotmányunk mellett, a folytonosan hangoztatott jogegyenlőség elvének gúnyául eddig létezett.

Ez érzésnek, e köztudatnak kifejezése a helyeslés azon nyilatkozata, melylyel a felolvasott törvényjavaslat fogadtatott, s a javaslat, illetőleg a kormány e fogadtatásra annál inkább is számíthat, mert míg a törvényjavaslat első pontja a teljes jogegyenlőséget mondja ki, annak második pontja lehetlenné teszi a szűkkeblűség, a türelmetlenség erőlködését, szokásos cselekedéseit, melyek a törvény kijátszására netán irányoztatnának. A törvényjavaslat ugyanis minden szokást és rendeletet is megszüntet mely e törvényvel ellenkezik, s mely bizonyos községet, osztályt, vagy czéhet előjogokkal, kizárólagossággal ruházhatott fel, s melyre hivatkozhatnák tán a szűkkeblűség, a türelmetlenség, midőn az egyenjogúságról lenne szó minden téren. Minden ellenkező rendelet, minden szokás, mely századunkban, mely az egyenjogúsító törvény mellett mint viszonyosság, mint ellenmondás kívánna fennmaradni, érvénytelennek van kinyilatkoztatva.

Midőn kormányunkat e törvényjavaslat előterjesztéseért annál inkább is örömmel, teljes méltánnyal üdvözljük, mert e törvény előterjesztését nem feltételezte a magyar mózesvallásuak jogegyenlőségének elvével nem rokon honosítási törvény egyidejű alkotásától, akkor nem kételkedhetünk a felett sem, hogy a kormány s az országgyűlés nem fog késmi a jogegyenlőség elvének azon elégtételt is megadni, ez elv azon logikai követelését is teljesíteni, hogy a keresztény- és mózesvallásuak közti házasság akadályát is megszüntetendő, vagyis ez elvet a polgári házasság törvényesítése által érvényesítendő.

Ha ez az oly igen buzgó keresztény országokban, mint Belgium- és Németország meg Franciaországban lehető, lehető az nálunk is, a mint lehető lesz hiszszük, nemsokára túl a Lajtán is.

A polgári házasságot megengedő törvény nélkül a jogegyenlőség törvénye sem lesz teljes, nem a keresztényekre nézve sem, kiknek akarata, hajlama, érzése, meggyőződése van szintén még bilinesre verve oly institúció fennállása miatt, melyet sem az állam java nem követel, s melyet az ő keresztényvallás nem ismert.

Mi csak sajnálkozni tudnánk a felett, ha minket e tekintetben is megelőznének a lajtántuliak.

S z e m l e.

Az „Alföld“ egyik közelebbi számában Simonyi (Lajos, a képviselő) következőleg nyilatkozik a zsidó emancipációról:

„Nézetünk szerint ezen ügy, az igaz, már a lefolyt ülészek alatt bevégeztethetett volna, mert ámbár elismerjük azt, hogy a nemzetiségi és unio kérdése a hazára nézve hasonlólag fontos és

sürgős, mindazonáltal ezeknek elintézése és kivitele nem oly egyszerű lévén, mint az előbbenié, hosszabb időt igényel; érezte ezt a képviselőház is, az erre vonatkozó törvényjavaslatok kidolgozására bizottmányokat választván.

Mig ellenben a zsidó-ügy, hazánk becsületéhez illően, csak a legegyszerűbb és rövidebb módon intézhető el, kimondatván a vallás- és politikai teljes egyenjoguság.

Az erre hozandó törvényzikknek több szakaszát alig képezjük lehetőknek, nem akarjuk ezt más törvényekkel összekötésbe se hozni, vagy éppen ezektől keresztülvihetőségét feltételezni. Honosítási törvénynek mielőbbi hozatalát igen czélszerűnek tartjuk, de ezt az előbbivel összekötni, nem tenne egyebet, mint az egész művelt világ előtti jó hatását csonkítani. Azon szót pedig emancipatio, ezen ügy elintézésénél megemlíteni sem óhajtjuk, mert ez emlékeztető volna a barbár kor eme szégyenítő maradványára, melyet kerülni érdekünkben áll.

Ugy hiszszük, hogy mindazok, kik hazánk legközelebbi multját ismerik, meg vannak arról győződve, hogy csak egyedül azért maradt ezen ügy rendezése a jelen országgyűlésre, mert nem lévén alkotmányunk birtokában, törvény sem hozattathatótt.

Ismerjük azon szerzőket, kik a zsidók elnyomatásáról oly hathatósan, fényesen nyilatkoztak, tudjuk azt, hogy talán nincs tárgy, a melyben súlyosabb okokat, csillogóbb phrazisokat lehetne alkalmazni és az irály ékszereit bemutatni. Szándékosan kerültük ezeket, egyszerűen, röviden szóltunk ez igen fontos tárgyhöz, mert az ellenkező modort közönségünk megbántásának tartottuk volna.

Most még indokolni akarni ezt, hogy mennyire ellenkezik minden jogfogalommal, hogy valaki a terhekben részesül, de a jogokban nem, hogy mennyire ellenkezik a demokratikus eszmével, hogy hazánkfiainak egy része vallásuk végett, az ennek következtében nem teljes jogegyenlőségből kizárassék, hogy mennyire érdekében van a hazának, hogy minden fia ennek malasztjaiban és szenvedéseiben egyenlően osztozkodván, fentartásáért kész legyen mindenét áldozni, — és ezt az illetőktől a haza el is várja — ezeket bizonyítgatni feleslegesnek hiszszük.

Akadnak, ámbár igen kevesen, kik fentebbi nézeteinket nem osztják, ismerjük érveiket, higyjék meg, hogy mindaz, a mi a lefolyt szomorú időben történt, a rossz kormányzatnak és az illetők elszigeteltségének tulajdonítható.

Az Európát több ízben megrohanó epidemicus betegségek, később mindinkább enyhültek, így ezen néhányak is az egykori spanyol inquisitio és vérlázító luterani conburentur-féle tanoknak ártatlan utódai. Látjuk az elfogultság nyomait aggodó arcaikon, sajnáljuk, de bocsássanak meg, ha nem kimélhetjük elmaradt nézeteiket.

Az országos izr. tanítói egyletről.

Mióta azon megtiszteltetésben részesítettem, hogy ezen egylet egyik vidéki választmányi tagjának megválasztották, kedves kötelességemnek tekintem annak érdekében minden tőlem kitelhető buzgalommal és erélyvel működni. Hogy pedig e szent ügybeni működést czélszerűen megkezdjem, szükségesnek vélem e lap t. olvasóinak fenhangoni panaszcsozával elmondani, mennyire fáj az nekem, hogy egyletünk életbeléptetésekor, a midőn mint csecsemő a leggyengédebb ápolásra szorult vala, az erre vonatkozó főteendő éppen azoktól nem méltaltatott figyelemre, kiktől azt méltán s leginkább vártuk. Érttem ezen főteendő alatt azon okvetlenül szükséges első lépést, melyet honi nyilván. kartársainak in corpore kellett volna megtenniök, t. i. egyletünk alakulása pillanatában egy test- s lélekkel ennek alapja megvetéséhez te-

hetség szerint hozzájárulni, a mi, fájdalomunkra, még megközelítőleg sem történt! Mily badarnak tartanók mi azon építész, ki egy ház felépítésénél mindenekelőtt nem gondolna arra, hogy azt minél szélesebb és szilárdabb alapra fektesse. Pedig mi, ha a közhaszon bélyegét viselő nagy munkánkat komolyan megvizsgáljuk, első pillanatra azt tapasztalandjuk, hogy építésünknel, illetőleg egyletünk alakításánál egészen ellenkezőleg jártunk el, mert az alapjából még csak alig kiemelkedő roppant épületünket oly porhanyónak látszó talajra helyeztük, hogy annak megfelelő szilárdságát és hosszabb időre való fenállhatását, akarattunk ellen, kétségbe kell vonnunk. Ennek jobb megértése végett azon szomorú tényről kell említést tennem, miszerint a Magyarhonban működő legalább is 800-ra rugó ny. tanítóknak alig negyedrészt találjuk azon névsorozatban, mely az országos izr. tanítói egyesület tagjait képezi! Ha t. kartársainknak ezen, minden mértéken túl vizsgálás eljárásukat közelebbről tekintjük, két gondolat merül fel bennünk, t. i. hogy vagy mindannyian Fortuna kedveltjei lévén, e ritka szerencse mámorában eszök ágába sem juthat, miszerint valaha valamely egyesület támogatására szorulniok kelljen, vagy pedig — mi valószínűbb — hogy a magáról való elfelejtés és vétkes közömbösség vőnek rajtok hatalmat, mely alól a velünk született könnyebb utáni vágy, vagy a tulságos meg- és kiszámítás következtében nem szabadulhatván, misem törődnek velünk és így — egyletünkkel sem! Ébredjünk valahára t. kartársaim és építsünk vállvetve azon ránk nézve oly igen fontos épületen, melyben majdan arczpirulás nélkül követelheszünk egy kis segélyt, enyhítő gyógyírt sebeinkre, melyeket az idő vasfoga kiméletlenül ejtett erejefogyott, kifáradt testünkön! Vegyünk részt minél nagyobb számmal egy oly ügy előmozdításában, mely nem más, mint a mi ügyünk, nem egyéb, mint saját érdekünk, mi által községeknek megmutatjuk, hogy törekvéseink oda irányozvák, miszerint szükség esetében ne kénytelenítessünk kizárólagosan az ő gyámolításukra szorítkozni, hanem hogy mi is teszünk annyit, a mennyi csak erőnkől kitelik azon ut kiegyenlítésére, melyen egykor biztosabban nézhessünk kedvezőbb jövőnk elébe.

Ez az egyik mód, mely által egyletünk számára szembetűnő gyarapodást s kellő felvirágzást eszközölhetnénk; de van ezen kívül még egy másik ut is, melyen megfelelő kitarthatás haladva, ügyünkön hatályosan segíthetnénk, annak erőteljes lendületet adhatnánk, t. i. az összes tanítóknak községekhez intézendő azon kérelmeik, miszerint ők is sziveskednének a még oly gyenge lábbon álló egyletünket tetszésük szerint pártolni mint ezt eddig a pesti aradi, szegedi és több nemes szívű izr. hitközségek már is tették, mely példás bőkezűségükért itt ismételtelen legmélyebb köszönetünket nyilvánítjuk. Az említett t. községekhez sorolándó a helybeli izr. hitközség is, kinek Pestről haza érkezvén, csakhamar elébe terjesztém az országos tanítói egyesület gyűlése alkalmával valamelyik kartársam által megpendített azon eszmét, hogy t. i. templomainkban a különféle adakozás céljából bevezetett táblácskák mellé egy az izr. tanítói egyesület számára is helyeztetnék, mire utóbb nevezett község t. előljárósága válaszóla, hogy ily módon czélt nem érnénk, miután ma holnap a templombani szokásos adakozások a divatból kiesvén, évenként alig számíthatnánk csak néhány garasra is, és az indítványozott táblácska helyett jobb és biztosabbnak találja egyesületünk pártoló tagjainak sorába lépni. Fogadjja a t. előljáróság az összes magyar izr. tanítók nevében mély tisztelettel pártul köszönetemet. Adja Isten hogy minél előbb számosan találkozzanak, kik a keszthelyi és az említett községek nemes példáját utánoznák.

Keszthely, 1867. évi november 20-án.

Brüller Mór.

T A R C Z A.

Agadai szemelvények.

II.

Midras rabbah, Genesis 24. fejt.

אמר רבי הונא ג' רוחות ע"י שווצאו שלא במשקל היה העולם
הרב כהן א' בימי איוב ואחר בימי אליהו וא' בימי יונה.

R. Hunna így szól: Háromféle szél, ha mértéken túl jut a világra, akkor képes annak rendjét felbontani; s e három szél egyike Iob idejében, a másik Eliás, a harmadik Jónás próféta korában létezett.

E mondat értelmezésében eltértek a רוח = szél közönséges jelentéséről és mint fejtegetésem folyamából kitűnik, azt az átvitt szellem értelemben veszem. Tehát „Iob, Eliás és Jónás szellemei.“ Hogyan lehet ezek által mértéken túl ihletetni és így a világrend felbomlását elősegíteni? Tekintsük e férfiak jellemét és felderülend a Midras célzata.

Iob, az elhatározott lelki szenvedő, ki mindent tűrt, a tapasztalás iskoláját járván, a szenvedés keserű kelyhét egészen fenéig kiüríté, kit a szerencsétlenség daemona minden nyomon követ, mindentől megfoszt kiméletlenül, mindent elrabol, mi boldogsága tényezőjeül szolgált, kétségbeesésig üldözi, csak egyedül lelkét kiméli, Isten parancsa folytán; és ki tudná az irány gyenge ecsetével festeni ama komor életképet, melyet egy Iob életrajzában elkéserevedve szemlélünk? Csak üssük fel amaz, ugyszólván, „ember tragoediáját“, hogy kik a szerencse tetőpontján hintáztatnak, mennyire sülyedhetnek a balsors scoriókkal telt vermébe! Ily állapotot csak szilárd jellemű emberfiak türehetnek stoikus nyugodtsággal, csak erős elhatározás vonhat el ily keserített szívet ama ámitó szótól elől: „Miért maradsz állandóan szepőlten jellemed és erkölcsöd mellett? Szídjad az Urat és halj meg! (Iob 2. f. 9. v.) De szilárd jellemem kívül még rendithetlen Istenbeni bizalom kívántatik ily boldogtalan körülmények közt. Az élet problematicus viszonyaiban szükségünk van egy központra, mely körül intézzük működésünket, mely felé összhangzólag törekednek erőink. Ha a sors sorvasztó karjai a szerencse trónusáról kegyetlenül levetnek és Iob szerepére kárhoztatnak, akkor központot ama végtelen világszemlemben lelsz, ó szerencsétlen! akkor oda irányozzad bizalmadat! De azt hinné valaki, hogy elég bizni az Istenben és megelégedni sorsunkkal, eltűrni a balsors fanyar mardosásait és csak mindig szenteskedve, szerény zugba huzódva e refraint ismételtetni: Az Ur majd megsegít! — A ki ezt hiszi, az nagyban téved. A zsidó vallás nem elégszik meg ily együgyű jámborokkal, mert eszméivel, melyek első sorában áll a munkás szorgalom, nem egyezik meg az ily rest szenteskedés. Ha Istenbe helyezzük bizalmunkat, mi azt annyiban teszszük, mennyiben az Ur áldását reméljük és óhajtjuk szerény munkálatainkra, nem pedig hogy ott, hol semmi sem történik, csupán az örökkétartó „pium desiderium“, hogy ott Isten áldása lakozzék. — „Bizzál az Urban, de tégy egyszers mind jót“ (Zsolt. 37. f. 3. v.), ez jelszava a valódilag Istenben bizonának. A ki öntudatlanul kiteszi magát a sors hullámainak, és csak bizik, az tulhajt Iob szellemével, az csorbát ejt a világ rendjén, melyet nem tarthatnak fel oly világpolgárok, kik kizárólagosan az imádságos könyvvel hősködnek, hanem kik az élet munkás, erkölcsös és istenfélő, benne bizó napszamosai, kik az Ur áldásától várnak sikert.

Eliás próféta szellemét ama vezérmondatában látjuk kifejezve: „Hevesen buzogtam a seregek Istene mellett.“ (Kir. k. I. 19. f. 10. és 14. v.) De miben állott Eliás buzgósága? Tán abban, hogy azokat, kik vele nem egy véleményben voltak, átok

nyilával sujtotta, számukra mindenféle új műszavakat fedezett fel, mint napjainkban szokták tenni azok, kik ama téveszmébe merültek, hogy ők eme isteni szellem ihlette férfiú követői? Ő mindig „Izraelitáknak“ szólítá meg azokat, kik elhagyták a Szinaion nyilatkozó igazság kutforrását; és ama nevezetes Karmel hegyi scénából megelégszünk ama jellemző mondatot kiemelni, melylyel a tévutakon bolyongó néphez fordult: „Meddig fogtok még kétfelé sántítani elhatározás nélkül?“ (Ugyanott 18. f. 21. v.) És midőn égi tüzet kívánt az áldozatok számára, csakis meggyözni akarta népét az igazságról, midőn így szól: „Hallgass meg Uram! hallgass meg! hogy megtudja e nép, miszerint te vagy az örökkévaló Isten.“ (Ugyanott 38. v.) „Megtudja.“ Tehát főtörekvéseit e két mozzanatban összpontosítá, és buzgóságát ezek körül fejté ki: mindenekelőtt a népet bizonyos consequentiára birni, kiragadni őt ama mámorból, melyben határozás nélkül inog és tántorog, ezáltal erkölcsileg fogékonytá tenni a való irányában; ezután az ész győző erejével mintegy áthatni szellemüket. Ebben állott buzgósága, ezt tanusítja egész élete és csakis így „emelheté fel újból az Urnak lerombolt oltárát.“ (Ugyanott 30. v.) Ez nemes buzgóság volt, méltó minden korban és körben az utánzásra. De ti, tulbuzgó rajongók, kiknek szelleme a kizárás szelleme, és bálványja a szenvedély és fanatismus, ti nem építhettek fel az Urnak lerombolt oltárát; kiknek szelleme tűzhányó Vezuv, nem pedig virágdus Karmelen talál munkakörre! ne éljetez vissza Eliás szellemével, mert felforgatjátok a világrendet, mely józan mértékletességet követel. Ne vitesetek oda józantalan tulbuzgóságtok által, hogy átkozzátok azokat, kik a Karmel viruló magaslatán emelik Isten oltárait, közel a világító nap fénytengeréhez, kiket lelkesít ama „égi tűz, melyet az Ur az áldozatokra küld.“

Jónás próféta egykor Istentől Niniveh városába küldetvén, hogy a bűnös lakókat az erény útjára térítse, mint a biblia tudósit, Isten színe elől megszökött.*) A prófétának tulajdonságai közé tartozik a szerénység, mint a szellemi tökélyek koronája. „Si vero inest in oratione modestia nihil admirabilius fieri potest“ (Cicero de off.) ráillik a prófétai szónoklatokra is. A próféta önmaga nem ismeri fel lelkében ama lángészt, mely felfedezi előtte az erkölcsök mély titkait, mely elsimitja előle ama fátyolt, mely a jövő hátterét takarja el a rövidlátó halandók szelleme elől. Mózes, az emberek legtökéletesebbike, hivatása alkalmával így szól: „Ki vagyok én, hogy Pharaó elé menjek?“ (Exod. 3. 11.), mert „Mózes szerényebb vala, mint az emberek akármelyike, kik az anyagiság felszínét elhagyni nem képesek.“ (Num. 12. 3.) Jezaiás eleinte így szól: „Jaj nekem, méltatlan ajku ember vagyok én!“ (5. 5.) Jeremiás: „Nem vagyok méltó nevedet hirdetni, mert hisz gyermek vagyok még végetlen szellemedhez képest.“ (1. 6.) És így Jónás sem akará követni a lelkében lakozó prófétai hivatást, őt a szerénység inditá, nem pedig makacsság. De a hivatás olyan szellemi erővel rendelkezik, mely ellentállhatlanul utat tör az akadályokon keresztül, még a szerénység és visszahuzódás vassánczain is áthatol. Olyan ember, ki hivatását békókba akarná verni, ahhoz hasonlítható, ki természeti beszélő tehetségét lebilincselni akarván, örök némaságra kárhoztatná önmagát. „Azt véltem“, ugymond Jeremiás (20. 9.) „nem akarom már nevedet hirdetni, de dult az szívemben, mintha forró tüzet zártam volna belsőmben,

*) Ad vocem Jónás! Midőn e prófétát utitársai kérdezik miléte felelt, így felelt: (Jon. 1. 9.) „Én héber vagyok és az Örökkévalót, az egék urát imádom, a ki teremté a szárazot és a vizet.“ A „Magyar Zsidó“, szempontjából ama kérdés volna feltehető: Miért nem szólit praecisebben a próféta? „Én héber vagyok“, de vajjon „óhítt vagy ujhítt zsidó-e?“ Hiszen ez a főkérdés!

tolongott, hogy minden erőlködés nem tarthatá féken. "Nincs olyan ember, kinek ne jutott volna bármily csekélyke osztályrés a világfeladat nagy complexumából, és ki hivatását tán szerénységből elnyomni akarná, az kettős bünt követne el: közvetlenül önmagán, minthogy nem fejleszti a természet által lelkébe oltott tehetségeket, hivatásának megoldására nézve; azután a világrenden, mely hasztalanul nem szereti öltetni az emberi lélekre a szép tehetségek diszruháját. Tulhajtana tehát az olyan ember Jónás szellemével, a ki nem hallgatna a lelkében hangzó isteni szózatra, mely őt képessé teszi az erkölcsi eszmék megvalósításához bármely kis részzsel is járulhatni; a világ épülete tökéletlen, ha minden egyes építő nem járul hozzá hivatásának betöltésével.

Erre figyelmeztetnek bölcseink, midőn vezérmondatunkban így szólnak: „Ne működjél mértéken túl Iob, Eliás és Jónás szellemében, mert a tulságos és tétlenséggel összekötött ájtatosság által vétkezel önmagad irányában; a tulbuzgó rajongás által Istened ellenében követsz el bünt, a tulszerénység pedig gátol a világ iránti kötelességeid teljesítésében: mindhárom esetben pedig ellene vagy a világ rendjének.

Goldziher.

A „Hazánk és Külföld“ című képes hetiközlöny a következő cikket közli:

A zsidók babonás szokásai.

Valamint minden népnek, úgy a zsidónak is vannak saját babonái és regéi, ámbár a szentírás tiltja azokat, mert bármily művelt legyen valamely nép, a babona egészen ki nem irtható belőle. A zsidók is bírnak számos ily értelmetlen babonával, melyek egyszersmind költészetét is képezik. Ily babonás szokásaik a következők:

1. A lélekkiváltás. A halálos ágyban fekvőnek más nevet adnak, a mi úgy történik: a rabbi a törvénykönyvet (Thora) felnyitja, s a mely név szemébe tűnik, — feltéve ha nem rossz, mint Esau stb. — a betegre ruhazza át; aztán imádkoznak, pénzt osztogatnak s a beteg lelke kiváltatott.

2. A thekufa. Márczius (Nisan), június (Tamus), szeptember (Tischri) és december (Tebet) hónapokban szerintük bizonyos napon valami mérges csepp esik a cseppfolyós testekbe s ez a thekufa, s ez éltel sem embernek, sem állatnak nem szabad ennie. E mérges csepptől megőrizendők magukat, darabka vasat tesznek az edényre s a csepp nem esik bele.

3. December (Tebet) és január (Schevat) hónapokban a lud levágása a kántornak (Schochet) igen veszélyes, mert a hagyomány szerint a lud s nem a sas királya a madaraknak e két hónapban, azért ha ludakat vágatnak le, egy darabkát küldenek a kántornak is belőle s az nem hal meg.

4. Szerencsétlen napok. Valamint minden népnek, úgy a zsidónak is vannak oly napjai, melyeken nem jó valami munkához fogni. Ilyenek a hétfő, mert az Isten nem mondá e napon, hogy „jól van“; ilyen továbbá február 7-ike, mert e napon halt meg Mózes.

5. Az álomjavítás. Ha valaki rosszat álmodott, azt másnak el nem szabad mondania, hogy be ne teljesüljön, hanem elmegy a rabbihoz és mondja: „Uram, én nem tudom, hogy mit álmodtam!“ — „Jól álmodtál, felel a rabbi, s kívánom, hogy oly kimenetelű legyen, mint József álmai.“ Erre aztán amaz penitentiát tart: böjtöl, pénzt osztogat s az álom meg van javítva. A „talmud barachat“ 56-ik lapján egy álmoskönyv is van.

6. A gyermekeladás. Ha valamely családban már sok gyermek halt meg s az anya ismét jó reményben van, úgy a születendő gyermeket egy ezüst pénzért eladja. A pénzt a frigyszekrényen belül felszegezik. A felszegezés hajdan igen vak félrema-

gyarázásra adott alkalmat, mert azt mondták, hogy a zsidók a pénzt imádják. A gyermek pro forma a vevőé.

7. Betegágy. A betegágyban fekvő nő gyermekével, különösen ha az ujszülött fiú, igen nagy veszélyben van nyolcz napig. Azért mindenféle bűviratot aggatnak fel a szobában, hogy a boszorkányokat távol tarthassák onnét. A hetedik éjen pedig a gyermek párnája alá kést dugnak, a házban pedig mindenki talpon van, imádkoznak, közben pedig esznek, isznak, lármáznak s a boszorkányok ki vannak zárva a mulatságból.

8. A rossz szem. A kis gyermekeket nagyon féltik a megigézéstől, azért kötnek neki kis veres szalagot a karjára; de ha meg van már igézve, akkor három kanál vizet vesznek, azzal megmossák a gyermek arcát és lábait talpát s a vizet háromfelé kiöntik. Persze, hogy aztán a gyermek frisebb lesz, mert a hideg vizet felfrissíté.

9. Az olvasás. A zsidók nem szokták számmal olvasni az embereket, hanem így: aleph, beth, gimel, a, b, g s a t. Az onnét származik, mivel Dávid király népét számlálta és azért sokan meghaltak közülök.

10. Haj- és körömvágás. A levágott hajat és körmet nem szabad eldobni, mert nagy szerencsétlenség származnék ebből; amazzal kell ásni, ezt pedig elégetni. A levágás után kezét mosnak; különben a kézmosás nagy szerepet játszik a zsidóknál: így felkeléskor, imádság és ebéd előtt és ebéd után, szóval minden nevezetesebb foglalkozásnál kezét mosnak, s mégis azt mondják, hogy a zsidók nem tiszták!

11. Halott körüli szokások. Ha valaki meghal, a szomszédok azonnal kiöntik a vizet, mert a halál angyala véres kezeit és kaszáját mosta meg benne, s azért nem szabad azt inni. A temetéskor a férfiak és a nők külön mennek, mert a halál angyala ott van s új áldozatot keres magának. A temetőből kifelé menet fűvet dobnak fejük fölé, mondván: „A halál megettem örökre! Emlékezzél rá, hogy por vagy!“ Hazaérve, előbb kezét mosnak s csak aztán mennek a szobába.

12. A habdala. Szombaton az esti ima után a családapa áldást mond a bor vagy ser felett, ez a bőség képe; ebben aztán eloltja a viaszgyertyát, melynek lángja örömet jelent s gyermekeit sorban megáldja. A borral aztán mindenki szeméit mossa, hogy tisztán láthassanak, s az apa a következőket énekli:

Ábrahám, Izsák és Jákob Istene,
Órizd Izraelt dicséretre!
A mint örömben mult a kedves szombat,
Úgy muljék el örömben a hétköznap,
Mindnyájunknak legnagyobb örömére,
Mindnyájunk áldása és nyerevényére.

Ezt háromszor egymásután elmondva, meggyújtja a lámpát s így mulik el a szombat. Különös szerencse, ha akkor este pénzt kapnak.

13. Elias proféta. Minden proféta közül ezt tisztelik leginkább a zsidók, s husvét első és második estején külön poharat töltenek számára s vacsora után be is hívják őt.

14. A holdszentelés. A holdról következő regét olvastam: „Midőn az Úr megteremté a két világító testet: a napot és holdat, ez utóbbi elment az Urhoz és mondá: Minek két hasonrangu szolgál? Engedd, hogy én nagyobb legyek! S az Ur felbőszülve a hold ezen vakmerőségén, megátkozta őt s ez kisebb lett. A hold elhalványodva, eltávollott. — Az Ur könyörült rajta s kisérőül milliárdnyi fényes csillagot adott neki.“ — Az első holdnegyed után a zsidók az utcára mennek s megáldják a holdat.

15. Taschlich. Újév első napján, a vecsernye után, a zsidók kuthoz vagy folyóvizhez mennek s ott ezt mondják: „Uram, dobd bűneinket a tenger mélyébe!“ Ezután zsebeiket kifordítva, tartalmukat, mi morzsákból áll, a vízbe szórják. Hajdan ez számos üldözésre adott alkalmat, mert azt mondták, hogy a zsidók a vizet megmérgezték.

16. Az áldozat. A hosszú nap előtt (Jam Kipur) minden férfi egy kakast, s minden nő egy jérczét vágat le, maga helyébe áldozatul; de előbb lábait megmossa s fejk köré kerítve mondják „Ez menjen helyettem a halálra, ez legyen az áldozat s én életben maradjak.“

Hajdan e lovágott áldozatokat a szegényeknek adták; de most pénzen váltják ki az áldozatot.

17. A mesusa. Minden zsidó a házat a kisértetek és boszorkányoktól, de ha az irás elszakad, akkor szabad bejárásuk van a kisérteteknek. Így a Kabhajasar 69. fejezetében egy ily kisérteti történet van feljegyezve, mely Posen városában, 4441-ben történt. Egy zsidócsaládnál t. i. a mesusa elromlott s a kisértetek a házban felüték tanyájukat, s csakis Jael kabbalistának sikerült őket onnét kiűzni.

18. Jamkipur-gyertyák. A hosszú napon minden gazdag családapa gyertyát gyújt az oltár előtt; s ha az jól ég, akkor ő szerencsés, ellen esetben szerencsétlen leend.

19. Romokat nem szabad a zsidónak látogatnia, mert ott tanyáznak a kisértetek (masikim) sőt a házat sem szabad magára hagynia, mert boszorkányok telepednek beléje.

20. Gyilkoló fegyvereket sem vesz kezébe a zsidó, mert azt mondja az irás: „Ne boszantsd az ördögöt!“

21. Zivatar alatta zsidó Mózes öt könyvét teszi az asztalra s négy sarkára konyhasót szór.

22. A hónap első napjaiban nem szabad ruhát mosni, különben a sir tele leend vízzel.

Ezek a zsidók babonái, melyek a homályos őskor jellegét viselik magukon.*)

L. A.

LEVELEK.

Jena, 1867. évi október 28-án.

A jeni egyetemen tanuló magyar ifjak egylete, kik között több izraelita is van, e hó 19-én tartott gyűlésében elhatározta, kérelemmel fordulni Magyarországra lelkes fiai és leányaihoz könyvtára gyarapítása érdekében. Az édes anya kebeléről elszakadt testvérek szólnak hozzátok; a nagy családnak sorstól messze dobott tagjai zörgetnek ajtóitokon. De mielőtt határozot tabban kifejeznők kérésünket, lássátok meg pár sorból, hogy tulajdonkép ki és miért folyamodik hozzátok, s talán meg fogtok bocsátani azért, ha megmondjátok körülményeinket. —

Mi a romai költő szerint „patriam fugimus“, ti az édes anya kebelén pihene boldogok vagytok, mert nem tudjátok, nem érzitek, mi az: idegen nemzetiségek, nyelv, szokások nyomása alatt, távol a hontól, távol szereteteinktől éveket tölteni s csak pár barát körében látni a nemzet-életnek nagyon is miniature képét, míg egy tollvonás csak ólomszárnyakon hozza a várva várt hírt az imádott közös anya s testvérek felől. E viszonyok, e körülmények ösztönzik, nem! kényszerítik külföldön lévő honfiainkat, általában kényszeríték egykor az egyetem magyar ifjait is egymással szorosabban egyesülni, egy szív, egy lélekből álló testet képezni, mely távol bár az édes hazától, de azért annak érdekeit melögen szíven hordozva a messziség nyomasztó ködében is erejéhez tehetségéhez mérten, azokat előmozdítani, nemzeti jellegét hagyományos jellemvonásait hiven megőrizni, s főleg önmagát a nagy nemzettesthez méltóan művelni törekedjék.

Bz célja általában egyletünknek is, melynek születése a körülmények s nem szünő honszerelem kifolyása volt. Az itt tanuló magyar ifjak régi időkől fogva külön társas életet folytattak, azonban sokáig minden határozottabb szervezet nélkül; csak nemzetiségök, vágyaiknak, érzelmeiknek egysége volt az összetartó és szilárd kapocs. 1857 óta már magyar könyvtár

*) A nemorthodox zsidók, e szokások nagyobb részét, már alig ismerik. Ezt a cikkirónak meg kellett volna említenie.

Szerk.

van alapítva s rendes könyvtári jegyzőkönyv vezetésével, első lépés téve mindenben határozottan körvonalozott társulat alakulására. Az alap meg volt, csak építeni kellett rá. És akadtak is munkások. Az 1865/6 iki tanév elején már „magyar frequentia“ név alatt rendes egylet szerveződik, tisztviselők választanak, törvények hozatnak és mindenről rendes jegyzőkönyv vitetik. A tavalyi „frequentia“ már több tekintetben reformálja a társulat szervezetét; átdolgozza s a jegyzőkönyvtől külön álló törvénykönyvbe igtatja törvényeit; az idegen hangzású „frequentia“ czimet eltörölvén „magyar kör“ nevet vesz fel s annak czéljait világosabban kifejti. E szerint ma, hála az egnek s az eddigi tagok szorgalmának, Jénában egy szervezett magyar egylet áll fenn. Huszonnégyen vagyunk eddig: szívünkben lángoló vágy, lelkünkben erős akarat, egyletünk céljait előmozdítva, mivelni, bazánk méltó fiaivá képezni magunkat. Célunk pedig, mint ezt törvényeinknek első pontja mintegy bevezetésül kifejezi — „egység, kedélyes együttlét s az itt levő magyar könyvtár gyarapítása;“ ezzel kapcsolatban irodalmunknak erőnkhez mért művelése.

Célunk tehát nemes, csak eszközök kellenek elérésére. S még eddig egyfelől a társulat megfeszített ereje, másfelől édes hazánk buzgó testületeinek, polgárainak szivessége nyújtott is eszközöket. A magyar tud. Academia pár év előtt száz kötetet megközelítő kiadványaival ajándékozta meg könyvtárunkat; Heckenast Gusztáv mult évben szivességéből küldötte, illetőleg küldi ma is a „Vasárnapi Ujságot“ és „Politikai Ujdonságot“ s e mellett részint hon lakó hazafiak, részint egyletünk egyes buzgó tagjai is több kötettel gyarapították könyvtárunkat.

Ily szives adakozások s az egylet tagjainak anyagi szükségüket tekintetbe nem vevő buzgosága folytán, ma már 450 kötetből álló könyvtárunk van. Kicsiny ugyan, de szebb jövője lehet. És éppen e szebb jövő megalapítása tekintetéből fordulunk hozzátok hazánk lelkes fiai és leányai. Nem fejtegetjük bővebben: mi e célból alapíták elődeink e könyvtárt; miért kell annak fennállani; miért kell azt lehetőleg gyarapítani. Ennyiből is át fogjátok látni, hogy kiváló figyelemmel kell a távolban is kisértnők jobblét reggelére virradott nemzeti életünket, a világ szinpadára lépett egyre haladó irodalmunkat, művelni ezt, művelni magunkat általa! Villámhárító e kis könyvtár nekünk a külföld reánk borult ege alatt; egy mentő sajka, mely az idegen befolyás zajongó hullámaiba elmerülni nem enged.

De mert erőnk, tehetségünk nincs, azt igényeinknek megfelelő állapotba helyezni, azért testvéri szivetekhez fordulunk. Nyissátok meg számunkra is erszényeiteket. Segélyezzetek bár mily csekély összeggel, adjatok bár filléreket! Minden lelkes honfi és honleány egy fillért, s az építés nagy munkája itt is gyorsan haladni fog. Vagy ha éppen könyveket akartok adni, szives köszönettel fogadjuk azokat is. Egy szóval, kérünk: segílyeztetek könyvtárunkat, segístetek föllebb emelni az épületet, melynek födele alatt gyermekeitek, unokáitok is nyugtot találhatnak egykor. Mi reméljük, mi hisszük, mi meg vagyunk győződve, hogy kérésünk nem lesz kiáltó szó a pusztában“.

Isten veletek! Isten a hazával!

A jénai magyar kör nevében:

Felméri Lajos, elnök. Sylvester Domokos, titkár.
(Lakása Neue Gasse beim Loth.)

Eger, 1867. évi november 8-án.

Dr. F... tz ur. — Az irás szavai. — Az egri jogakadémia. — A törvényeségi orvostan. — Sch. ur gőzmalomnak füstölőg kéménye. — Ha kocsizni akarsz, kenj kereket. — Az arany borju. — Keményítő gyárak. — A zsidók viszonya dr. F... tz szerint. — Néhány komoly szó.

Ne kérdezd, tisztelt olvasó, honnan szedtem össze a fenebb elősorolt heterogen dolgokat, s legkevésbé se aggasszon azon gondolat, hogyan fogom én mindezt furfangos combinatióban össze-

függő egygyé alakítani. Előre megmondom: engem e fáradságtól fölmentett dr. F... tz ur, a törvsz. orvostan tanára, ki az egri jogászok előtt szives volt egyik előadása alkalmával ama szellemi cigánykerekét elhányni. Az orvos ur legjobban tudhatná ugyan, hogy ilyenü gymnastikai gyakorlatnál könnyen kifíczamítja az ember egynémelyik testrészét; a miért is nem tudom eléggé óvatosságra inteni. Hiszen az ember bajainak ugys leggyakrabban maga szokott kufteje lenni; ám lássa ő, ha az írás szavai: „és a kecskének nagyra nővén szarvai, letörtettek,“ rajta majdan teljesülésbe fognának jönni.

De F... tz ur a jogakademiában a törvényszéki orvostan tanára és e minémiségében bő alkalma nyílt előadását a czimben elősorolt témákkal gazdagon fűszerezni.

Midőn én hosszú távollét után újra Egerbe jöttem, sehogyán sem tudtam egy bizonyos Sch. urnak a népes „pataksoron“ álló füstölő gyárkérményével megbarátkozni, nem tudtam felfogni, hogy a méltósággal éghez emelkedő mecszet magasságának hogyan engedhettek ily veszélyes concurrenst állítani.

A törvényszéki orvostani előadásokból azonban felvilágosítást nyertem eziránt, mert dr. F... tz tanár így magyarázta a dolgot:

A mesevilágból ismeretes, hogy a Styx folyón áttörékvő lelkek Charon pokolbeli hajóskapitány ur zsebébe csusztattak egy obolust és az alvilág ajtaja csak Cerberus pokolbeli öreb lekenyerezésével nyílt meg előttük. Csudálatos, mennyire visszavihető a „schmierelés“ története! Akkor schmierelni kellett, ha hajóztak, mi schmierelünk, ha kocsizni akarunk, mert „ha kocsizni akarsz, kenj kereket“ mondja a közmondás. És ime, mint a dr. ur tanítja. Sch. gyáros ur, leszámítva a sok Cerberus lekenyerezést, nem kevesebb mint 4000 ft ára kenőcsöt kent fel csak egy kerékre, hogy tova indulhasson a hova akart. (Mondhatom: sok pénz! — én ezen az áron megkenetném egy fél ország kerekeit, természetesen csak paraffin zsirral.) Valószínűleg az eszmerokonság következtében vette a beszéd folyama F... tz urat a zsidók által imádott aranyborjura. „A zsidók“ ugymond az aranyborjut imádták, most is csak azt teszik, mint Sch. ur és 4000 frja mutatják. „Én ugy hiszem, hogy ezt igazhívő keresztény urak is teszik miután egyikük sem, még a tudós doctor ur sem képes megélni tiszta levegőből, s legyen ez bármily gazdag élelytartalmu is. Csakhogy említett esetben nem Sch. ur imádtá az aranybornyut, hanem az az illető Charon és azok a több nembeli Cerberus urak, kik embertársaik egészségét hitvány banknótán, nem is pengő aranyon adták el. „A füst árt az emberi egészségnek,“ folytatá aztán tovább. Igaz, de ezen segíni lehet: csak melogedjek kiki lélegzeténél s táplálkozzék jeges kávéval, mindjárt nem lesz füst. A tudományos (!) előadás további rendje (!) ugy hozta magával, hogy a keményítőgyárakra került a szó. „A keményítőgyárak — különösen B... r. uré — nagy ellenei isten tiszta levegőjének; a rothadó anyagok okvetlenül megmérgezik a levegőt.“ — Furesa tudományosság! „Én ugyan nem voltam még keményítőgyáros; de annyit tudok e magas művészetből, hogy ha a buza megrohad, a keményítő anyag csirába megy által és elvész. Rohadás által tehát nem készíthetik a keményítőt. De ha már valóban így is volna hisz akkor a tanár ur által beanstandolt gözmalmi füst valóságos jótétemény, mert természetes antidotuma a rothadási méregnek. A füst ugyanis creosottartalmu és a rothadást elnyomja; azért egetjük meg az oszlopok végét is, mielőtt a földbe helyezzuk, mert az elszenesedett fa ép ugy mint a füst bir azon rothadásellenes anyaggal. Ha tehát a tanár ur azért tesz kifogást a keményítő gyár iránt, mert rothadó anyagból csinál keményítőt, nekem ép oly joggal szabad a gözmalmi füstöt creosottartalma miatt, mint a tanár ur által föltett „rothadás“ ellenszerét állítanom fel.

Szappanról a tudós tanár ur fájdalom! nem emlékezett meg; pedig mosdásról szót tett, ugyanis: „az egészségi orvostan történetét fejtegetvén, — mondta: Mózes megparancsolta a zsidóknak, hogy mosdjanak; de, „commertirozza ő „mosd-

janak ők bármennyit, piszkosak maradnak mindig, a nagyok és és kicsinyek, mindegyik a maguk módjukon.“ Ezzel ez órára ki-merülvén dr. F... tz ur élczes ötleteiből, bezárta előadását.

Ugy-e hogy ügyes ember ez a dr. F... tz ur? Ugy-e nem lehet tagadni, hogy nézeteiben ő is előrehaladt a korrall és ott áll, hol mainap egy tanárnak állania kell? Ugy-e hogy előadásában roppant szigoruan ügyel a tudományosságra, nem tölti ki az órákat 4000 frtos piaczi pletykákkal, és a legszabadabb elveket vallja, különösen a felekezetek iránti türelmességet illetőleg?

Nom csak ennyit mondunk a t. tanár urnak: Ha valaki a 19. század második felében művelt embernek akar tartatni, akkor az ne kövessen oly tendenciát, mely e kor szellemével őt ellentétbe képes helyezni. Legkevésbé szabad pedig ezt tennie egy tanító-nak, ki nyilvános felügyelet és felelősség alatt áll; neki kötelessége tanítványait felvilágosítani, nem pedig vak fanatimustól elragadtatva, azokat magával a felekezeti gyűlölet örvényébe sodorni. Most, midőn az egész művelt világ belátja, hogy a zsidókat meg kell szabadítani az évezredek óta rájuk nehezülő testi és szellemi bilinesektől; most, midőn minden józan gondolkozásu ember a jelen kor kérlelhetlen postulatumának tekinti, hogy a sokat szenvedett népnek meg kell adni, mit Isten és embertől egyformán követelhet: emberi jogát; most, midőn a magyar országgyűlés is saját nemzetén tett szomorú tapasztalatok folytán, végre valahára tán mégis azon meggyőződéshez fog jutni, hogy egy népnek legelső, legfőbb és legszentebb jogát, nem jó kényuri hatalommal bitorolni s nem szabad zsarnok lábbal tiporni; most midőn már ennyire vagyunk, egy nyilvános oktató a világ e hangosan kiáltott követelményei elől elzárja hallszervét és a reá bizott akadémiai kathedrát azzal moeskolja be, hogy arról gunyt és megvetést prédikál ugyanazon nép ellen, melynek kenyerét többi közt ő is eszi.

A nagy oceánt két karjával feltartóztatni, mit gondolsz t. olvasó, lehet-e? Ugy-e bár nem?

Guny és kacaj tárgya voltunk mi zsidók évezredekig, türtünk és szenvedtünk, bizván jobb időben; mert: „sic placuit superis, quaeerere plura nefas,“ de igazságos ügyért bármennyit is tűrni nem sok; mert győznie kell előbb vagy utóbb, és győzni is fog; mert a világigazság ugy akarja, ugy kívánja, ugy követeli.

Dr. Frank Mór.

Vegyes hírek.

— Az „Egyenlőségi kör“ díszestélyt rendezett f. hó 26-án elnöke, Klapka György tábornok tiszteletére. Résztvettek benne hitrokonaink nagy számmal, s az estélyt jóformán a megelőző napon benyújtott egyenlősítési törvényjavaslat megünnepelésének lehetett tekinteni. A nevezetes beszédek legnagyobbbrészt ezen eszme színezetét hordták magukon. Igy Klapka, ki a haza javára emelte poharát, annak egyik biztosítékát az egyenlősítésben látja, és Perczellel együtt, ki Szentkirályira, mint az egyenlőség régi bajnokára köszöntött, a törvényjavaslatnak rövid uton és egyhangulag történendő elfogadatlása iránt fejezte ki biztos reményét. A hivatalos toasztok sorában Barnay Klapkára, Kozmóvszki az egyenlőség eszméjére, dr. Kohán hitszónokra zsidók szellemi s társadalmi egyenlősítésére, Rakovszky a nemzetiségekre, Thánoffer az országgyűlésre, Zoványi a miniszteriumra, Királyi Pál Fiuméra, Fenyvessy Deák Ferenczre, Ertl Tisza Kálmánra köszöntöttek fel.

— F. hó 27-én délelőtt 11 órákor a helybeli izr. templomban Rappoport elhunyt prágai főrabbi emlékére. isteni tiszteletet tartottak. A gyászbeszédet dr. Meisel főrabbi ur adta elő.

— Az „Israelita-Magyar-Egyet“ f. hó 26-án választmányi ülést tartott. Ezen ülés alkalmával határozatba ment, hogy a közgyűlés januar 6-án délután 3 órákor fog megtartatni, hogy továbbá a népszerű tudományos felolvasások sorát dr. Kohán hitszónok december 7-én esti 6 órákor fogja megnyitni.

A „Hon“ a következő írja: „Ha nem csalódom, 1861-ben történt, hogy a pesti izr. hitközség az akkori zsidó tanulóifjuság kérelmére a német vallástanár mellé, a magyar ajkuak számára

egy magyar vallástanárt nevezett ki, úgy, hogy minden tanulóknak szabadságában állott egyik vagy másik tanár előadásaira magát beírni. Most azonban, a mint alkalmam volt meggyőződni, a tulajdonképi „magyar“ vallástanár szintén csaknem egész órán át németül ad elő, német tankönyvet használ, és csak itt-ott magyarázza a tárgyat magyar nyelven, annyira, hogy hallgatóinak csak kisebb része érti előadását, noha az általa irt bizonyítványokon még mindig mint magyar vallástanár szerepel.

A terem, melyben a vallástan előadatik, meglehetősen térforagat, mi már abból is kitűnik, hogy ezelőtt a pesti zsidó községnak imaházul szolgált.

A teremnek csak egyik felén van kályha, mely csak igen mérsékelt meleget áraszt, oly nagy teremben, mindamelllett a tanulókat egyes előadási órák alatt, csak a kályhanélküli félen foglalhatnak helyet, hol dideregve kell hallgatniok, az általuk alig értett praelectiót, míg a tanár úr nagy kényelemmel a kályha közelébe helyezi magát.

Harmadik megjegyzésem magát az előadási időt illeti. Ezek a csütörtök és vasárnapra vannak határozva, némely osztály számára ebéd előtt, másokra ebéd utáni 4—5-ig v. 5—6-ig. Ezen két nap a tanulók recreatio napját képezi, melyet tőlök megtárgadni inhumanus eljárás volna. Nem megy-e tehát joggal kedvtelenül a fiatal ember azon 4—5-i órára, mely őt az egész ebéd utáni idő élvezetében gátolja? Lehet-e aztán csodálkozunk, ha mindezek után a zsidó tanulókra azon panaszt halljuk, hogy a vallási magyar előadásokat nem örömet látogatják.

Ha oly tekintélyes lap, mint a „Hon“, nem közli e tudósítást, feleletre sem méltatjuk, mert a tudósító minden egyes sorával elárulja legroszabb akarátát. A szóban levő vallástanár, kinek nevét valószínűleg a „Hon“ óvatosságból ki nem tette, Deutsch Henrik ur. Mi D. ur nevét minden tartózkodás nélkül említjük meg, mert a ki őt csak némileg ismeri, a közlemény valótlanságáról van meggyőződve. D. ur nemcsak magyarul adja elő a vallástant, mi végtére kötelessége, hanem tesz ennél többet is. Így neki köszönhető leginkább, hogy szombatoként a tanulóifjúság számára isteni tisztelet rendeztetett, mely alkalommal ő kivétel nélkül az ifjusághoz magyar beszédet intéz. D. ur az ifjuságnak nemcsak a vallástant adja elő magyarul, hanem a bibliát és héber imákat is fordíttatja e nyelvben.

A „Hon“ t. szerkesztősége, mely lapunkat hetenkint megkapja, meggyőződhetett arról, miszerint mi megkivánjuk, hogy Magyarhonban a vallástant magyarul adják elő. Azt hisszük tehát, hogy a „Hon“ meg lesz tökéletesen nyugtatva, ha mi ezenel kijelentjük, hogy Deutsch Henrik ur mint magyar vallástanár minket tökéletesen kielégít, mert nála inkább lehetetlen kötelességét teljesíteni. D. ur ezen megtámadást legkevésbé érdemelte, mert alig van a zsidók között buzgóbb terjesztője a magyar nyelvnek nála, mit azon körülmény is eléggé bizonyít, hogy D. ur az „Izr. Magy. Egylet“ egyik legtevékenyebb tagja. Midőn végtére megemlítjük, hogy a község előjárósága már a második kályháról is gondoskodott, hogy nem a tanítványok kényelmére, hanem a meglevő időre kell tekintettel lenni, sajnálatunkat fejezzük ki az iránt, hogy a „Hon“ t. szerkesztőségét annyira mystifikálták.

— E napokban Lövi pesti könyvkereskedőnél Mózes első könyvének magyar fordítása jelent meg. A fordítást Kohn Salamon helybeli vallástanárnak, kinek képességéről már egy ízben megemlékezünk, köszönhetjük. — Kohn Salamon urnak ezen bátorságát már nem lehet szerénytelen fellépésnek nevezni: ez már oktalan vakmerőség, mit az ember helyesebben ürültségnek nevezhetne, ha piszkos önzésből nem származnék. Ha Kohn ur megánember, ki nem tanítja a helybeli izr. mintatanodában a héber nyelvet és a vallástant, e fordítás tekintetbe sem vennők, de így csak is kötelességünk, hogy ezen oktalan fellépést élesen megrovjuk. Jól tudjuk, hogy Kohn ur e haszontalan fordítást sem eszközte maga, hisz ő annyit sem tud magyarul, mint a magyar nyelvben való járatlanságuk folytán a kormánytól elbocsátott Herz és Schütz nevű tanítók, de mi ettől el fogunk tekinteni és ezt legközelebbi számnkban t. olvasóinkkal ismertetni.

— Igazítás. Felkérjük a t. cikkírókat, ki a „Magyar Izraelita“ 33. számában az óhitü emlékirat héber fordítását oly élesen bírálgatja egy kissé gondosabban s figyelmesebben a szent Bibliát mint a héber nyelv valódi gramatikáját forgatni; s találni

fogja (M. I. K. 26, 15. 18. ib. 29, 2. — a keth. után — s Jenem. 2, 13.) hogy כָּאֵר בּוֹר בּוֹר himnemben is használható; valamint הַחֲזִיק szó a kérdéses értelemben is lehet alkalmazni (L. Jes. 56, 4. 57, 6. — Jerem. 8, 5 — P. 3, 18. 4, 13 — Jób 2, 3. 27, 6 s másutt) נוֹשֵׁן szót illetőleg nem Gesenius szótárából, de a szent biblia magától (M. III K. 13. 11. 26. 2. M. v. K. 4. 25.) minden el nem fogult ember meggyőződhetik, hogy e szó hasonértelmű עָתִיק szóval, tehát אֲמוּנָה נוֹשֵׁנָה nem elavult, hanem ős óhitet jelent. Legyünk igazságosak s óvakodjunk elvi vitát a nyelvi vitára s bonczolgatásra átvinni.

Hogy az említett emlékirat héber fordítása azon óvatosság daczára, melylyel az eredetit hiven visszatükrözteti — virágzó, valódi héber szellemtől átlehelt stylusban van írva minden el nem fogult szakértőnek be kell vallania.

Pest, 1867. évi november 22-én.

Bacher Simon.

(Hogy részrehajlatlanságunkat bizonyítsuk, mi az ön nyilatkozatát úgy adjuk, a mint azt nekünk küldötte. Meg kell azonban jegyeznünk, miszerint épen az ön „igazítás“ából az látszik, még pedig felfogásunk szerint elég világosan, hogy az ön által megtámadott cikkírónak csakugyan igaza van, minthogy ön is csak egyetlenegy kétes esetre vonatkozik a miért is mindig eléggé óvatosan használja ezen ssócskát is. Mi tehát úgy látjuk a dolgot, hogy ön helyesebben cselekszik, ha az óhitüek emlékiratának fordítóját törekszik arra birni, hogy „a bibliát gondosabban és figyelmesebben forgassa. Egyébiránt ön láthatta, hogy a röpirat szerzője ezen megjegyzést csak is futólag egy jegyzetben mondotta el, nem álmódván arról, hogy ez által őnt fogná háborgatni, ki oly távol áll a szóban levő emlékirattól. Szerk.“

Előfizetési felhívás

„Honka és Elemér“

czimü történelmi regényre.

Irta

Angyal Anna.

A szerzőnő az irodalmi téren még ismeretlen hangzása neve daczára is bátorkodik ezen művét a t. cz. közönség meleg figyelmébe ajánlani annyival is inkább, miután kézírata kinyomatására több tekintélyes szakférfi által hízeltő nyilatkozatok mellett bátorítottatott.

Előfizetési ára a még december elején megjelenendő műnek 1 frt.

Az előfizetési pénzek a fentmegnevezett szerzőhöz küldendők H.-M.-Vásárhelyre.

A t. cz. előfizetők iverik gyors beküldetésére kéretnek, miután neveik a könyv végén kinyomatva lesznek.

Epen most jelent meg:

Ábécze és első olvasókönyv

izraelita népiskolák számára.

Írták Bauer M. L. és Kohányi S. — Ára 20 kr.

A tiszta jövedelem egy része az országos magyar-izraelita tanító-egyletnek van ajánlva.

Kiadja Leitner M. L. 3 korona-utoza 14. sz. a. Pesten.

E könyv, mely illetékes testületektől ajánlva van, egész új irányt követ és mind hitfelekezeti, mind nemzeti tekintetben a kor igényeit tökéletesen kielégíti.

E könyv német nyelven is kapható.